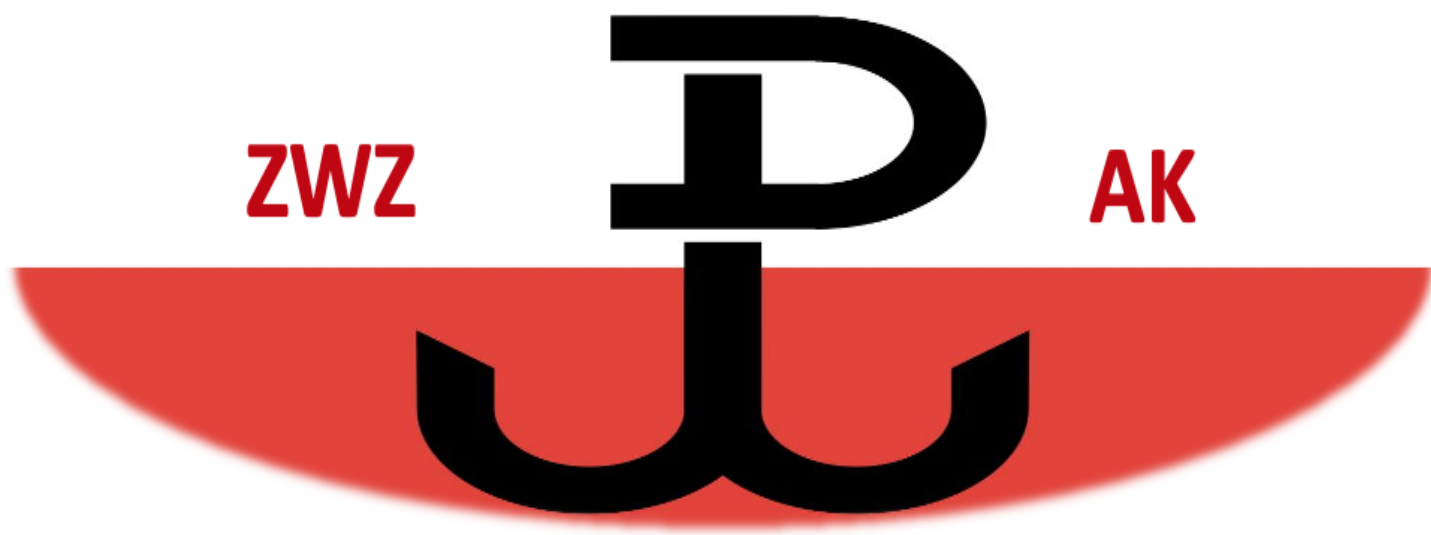

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/86686,Niezlomna-do-konca-Janina-Kruk-Szczerba-1914-1997.html>

Zrzut ekranu 2021-09-29 o 15.00.25

BIOGRAM / BIOGRAFIA

Niezlomna do końca. Janina Kruk-Szczerba (1914-1997)

Autor: KRZYSZTOF A. TOCHMAN 30.09.2021

Była jedną z najbardziej zasłużonych łączniczek wileńskiej konspiracji ZWZ-AK, a po tzw. wyzwoleniu kontynuowała działalność niepodległościową przeciwko sowieckiemu okupantowi i rodzimej bezpiece.

W sposób szczególny zasłużyła się w dziedzinie legalizacji – produkcji fałszywych dokumentów dla potrzeb

konspiracji niepodległościowej. Przez całe powojenne życie była prześladowana przez reżim komunistyczny – niezłomna do końca.

W II RP

Janina Krukówna, po mężu Szczerba – w konspiracji „Lidka”, „Laryssa” vel „Larysa” – urodziła się 13 czerwca 1914 r. w Wilnie.

30 września 1940 r. została aresztowana przez NKWD i przewieziona do budynku przy ul. Ofiarnej, gdzie znajdował się areszt śledczy sowieckiej bezpieki. Oskarżona została o kolportaż wydawnictw konspiracyjnych, a następnie przewieziono ją do więzienia na Łukiszkach. Torturowana, nie wydała nikogo.

Po ukończeniu siedmiu klas szkoły powszechnej i Średniej Szkoły Przemysłowo-Handlowej im. Emmy Dmochowskiej w Wilnie (1934 r.), zaliczyła pedagogiczne kursy dokształcające i pracowała jako instruktorka Oświaty Pozaszkolnej. Prowadziła też kursy kroju, szycia, trykotarstwa i gospodarstwa domowego. Utworzyła wśród miejscowych gospodyń dwie spółdzielnie rękodzielnicze, w Holszanach i Borunach, które wyrabiały skarpety, rękawice i szaliki wełniane.

W 1938 r. Krukówna podjęła studia jako wolny słuchacz na Wydziale Prawa i Nauk Ekonomiczno-Społecznych w Wolnej Wszechnicy Polskiej, filia w Łodzi. Po złożeniu egzaminów mistrzowskich w zawodzie krawieckim przerwała studia i powróciła do Wilna, gdzie w sierpniu 1939 r. ukończyła Kurs Pedagogiczny dla Instruktoerek w Warszawie i szkolenie wojskowe w Przystosowaniu Wojskowym Kobiet (Wilno), już w czasie wojny.

Pod okupacją litewską i sowiecką

Dnia 17 września 1939 r. stanęła na pierwszej warcie z bronią strzegąc paliwowych magazynów wojskowych w dzielnicy Zakret. Po zajęciu Wilna przez Armię Sowiecką, a później wojska litewskie zajmowała się rozdziałem

żywności z PCK. Od kwietnia 1940 r. działała już w szeregach ZWZ-AK pod ps. „Lidka”. Początkowo była łączniczką w Biurze Informacji i Propagandy Komendy Okręgu Wileńskiego ZWZ, a od czerwca 1940 r. kolporterką prasy podziemnej pt. „Polska w Walce”.

Janina Krukówna „Lidka”

Janina Kruk-Szczerba

30 września 1940 r. została aresztowana przez NKWD i przewieziona do budynku przy ul. Ofiarnej, gdzie znajdował się areszt śledczy sowieckiej bezpieki. Oskarżona została o kolportaż wydawnictw konspiracyjnych, a następnie przewieziono ją do więzienia na Łukiszkach. Torturowana, nie wydała nikogo.

Pod okupacją niemiecką

Po ataku Niemiec na Związek Sowiecki, 23 czerwca 1941 r. została uwolniona z transportu kolejowego, który miał wywieźć więźniów w głąb ZSRS.

We wrześniu 1942 r. została ponownie aresztowana, tym razem przez Gestapo. Wobec znalezienia przy niej dokumentów wytworzonych przez wileńską „legalizację”, tłumaczyła się kontaktami z przemytnikami,

dla których pośredniczyła w ich pozyskaniu.

Od października 1941 r. obsługiwała skrzynkę kontaktową z wileńską komórką legalizacyjną, wytwarzającą masowo fałszywe dokumenty na potrzeby konspiracji. W tym czasie występowała pod ps. „Bronka”. We wrześniu 1942 r. została ponownie aresztowana, tym razem przez Gestapo. Wobec znalezienia przy niej dokumentów wytworzonych przez wileńską „legalizację”, tłumaczyła się kontaktami z przemytnikami, dla których pośredniczyła w ich pozyskaniu. W marcu 1943 r. została wyznaczona do wyjazdu na przymusowe roboty do Niemiec, jednak po pewnym czasie udało się jej zbiec, gdy przebywała w szpitalu (maj 1943).

Po rekonwalescencji ponownie podjęła współpracę z komórką legalizacyjną pod ps. „Lidka”, w charakterze łączniczki, formalnie jako pracownik „Gospody” – części biurowej. M.in. utrzymywała kontakt z szefem Sztabu Okręgu Wileńskiego ppłk. Lubosławem Krzeszowskim „Ludwikiem”. W 1944 r. na polecenie kierownika komórki Michała Warakomskiego „Piotra” zorganizowała komórkę wywiadu legalizacyjnego o kryptonimie „Marta”.

W komunistycznym więzieniu

W czerwcu 1945 r. razem z częścią legalizacji przeniosła się pod Warszawę, gdzie uruchomiła pracownię legalizacyjną dla żołnierzy konspiracji wileńskiej i nowej Komendy Okręgu Wileńskiego. Zapewniała m.in. dokumenty V Brygadzie mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki”.

Uruchomiła pracownię legalizacyjną dla żołnierzy konspiracji wileńskiej i nowej Komendy Okręgu Wileńskiego. Zapewniała m.in. dokumenty V Brygadzie mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki”.

W latach 1946–1947 była łączniczką Edmunda Bukowskiego i Leszka Jana Malinowskiego z komendantem okręgu mjr. Antonim Olechnowiczem i Michałem Warakomskim. Aresztowana została 3 listopada 1948 r. przez UB w okolicach jej domu przy ul. Skłodowskiej 18 (obecnie Uranowa) na Targówku, w Warszawie i

przewieziona do więzienia śledczego na Mokotowie, gdzie fizycznie i psychicznie była maltretowana. 9 listopada 1949 r. została skazana przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Warszawie na karę śmierci, zamienioną później na 15 lat więzienia. Na pytanie prokuratora o ostatnie życzenie przed zaaranżowanym wykonaniem kary śmierci, odpowiedziała, że:

„prosi o wysoką szubienicę, aby widzieć Polskę od morza do morza”.

Podejmowała głódówki, domagając się m.in. jawnego procesu. W związku z tym, że nie pisała próśb o warunkowe, przedterminowe zwolnienie, a domagała się pełnej rehabilitacji, komunistyczne więzienie (w Fordonie) opuściła dopiero 30 sierpnia 1958 r. Musiała się wówczas zająć chorą matką, która powróciła z łagrów.

Pod obserwacją SB

Zamieszkała w Warszawie, dalej rozpracowywana przez SB, w związku z działalnością związaną z integracją środowiska kombatanckiego, m.in. przez wileńskich dowódców – tajnych współpracowników bezpieczeństwa: Zygmunta Augustowskiego TW „Bross”, „Mociński”, „Civis” i Longina Wojciechowskiego TW „Gumka”.

3 listopada 1948 r. została aresztowana przez UB i przewieziona do więzienia śledczego na Mokotowie, gdzie fizycznie i psychicznie była maltretowana. 9 listopada 1949 r. została skazana przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Warszawie na karę śmierci, zamienioną później na 15 lat więzienia.

W 1959 r., na prośbę siostry odbywającego wyrok dożywotniego pozbawienia wolności kpt. Adama Boryczki, podejmowała starania w celu zwolnienia go z więzienia, jak również organizowania dla niego pomocy materialnej i prawnej. M.in. nawiązała kontakt z Bronisławem Krzyżanowskim „Bałtrukiem” oraz Stanisławem Kiałką „Jelonkiem”, Romanem Korabem-Żebrykiem oraz innymi osobami. Mobilizowała ich do starań w tej

sprawie. Kilkakrotnie była również na widzeniu z uwięzionym kpt. Boryczką.

W 1972 r. wyszła za mąż za kpt. Konstantego Szczerbę „Białego”, który podczas okupacji niemieckiej był szefem kolumny transportowej 3 Wileńskiej Brygady AK „Szczerbca”.

W 1994 r. została odznaczona Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski.

Zmarła 20 kwietnia 1997 r. w Warszawie.

COFNIJ SIĘ